

Chernetska O.V. Internal factors forming system of the financial performance of agricultural enterprises

The paper investigates the impact of external factors on the financial results for the corresponding formation of financial performance management of agricultural enterprises. The influence of legislative and regulatory changes, public policy, economic, social and environmental factors in the formation of financial results agrarian enterprises. Shows the dynamics of financial results and rate of growth in agricultural enterprises of Dnipropetrovsk region, economic indicators analyzed using state support. The necessity of combining systematic and synergetic approach in constructing an effective system of financial performance.

Keywords: financial performance, external factors influence factors forming the control system.

Рецензент – Бондарчук Н.В., д.держ.упр., професор

УДК 631.15:631.145

**МЕХАНІЗМ ПОДОЛАННЯ ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРОСЕКТОРА УКРАЇНИ
У СФЕРІ ЦІНОУТВОРЕННЯ**

**ШАБІНСЬКИЙ О.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
АКАДЕМІЯ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ,
ЄВДОКІМОВА М.О., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема забезпечення економічної безпеки підприємств аграрного сектора для свого вирішення потребує аналізу всіх внутрішніх і зовнішніх чинників економічної безпеки аграрного сектора, під якими пропонується розглядати економічні процеси та явища, що формують рівень економічної безпеки аграрного сектора на макро-, мезо- та мікрорівнях, та впливають на основні структурні пропорції народногосподарського комплексу країни.

Серед великої кількості факторів впливу на рівень економічної безпеки підприємств аграрного сектора України необхідно виділити фактор ціноутворення агропродукції, дію якого підсилює цей вплив. Проблема ціноутворення відносяться до організаційного принципу підсистеми економічної безпеки, тобто тієї підсистеми, яка забезпечує реалізацію основної (генеральної) цілі системи – забезпечення економічної безпеки аграрного сектора.

Виходячи с цього, розгляд поставлених нами питань викликає закономірний інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ціноутворення в контексті підвищення рівня економічної безпеки агропідприємств постійно перебувають у центрі досліджень науковців, серед яких слід назвати Шпикуляка О.Г., Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Шпичака О.М., Макаренко П.М., Мельник Ю.Ф., Безкоровайна С.В., Ушачьова І., Бень Т. і ін. В той же час багато питань вказаної проблеми залишаються без належної уваги або виявляються недостатньо дослідженими.

Метою статті є виявлення впливу фактору ціноутворення на рівень економічної безпеки підприємств аграрного сектора економіки України.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ринок аграрного сектору характеризується загрозами високого рівня тінізації, постійним дефіцитом обігових коштів, нерозвиненістю системи гарантій при залученні кредитів та інвестицій, відсутністю умов для страхування сільськогосподарських ризиків, недосконалістю бюджетної, податкової, інвестиційної та іноваційної політики, відсутністю необхідної інфраструктури для повноцінного фінансового забезпечення аграрного сектору.

Проблема зростання цін на сільськогосподарську продукцію вимагає свого вирішення. В таких умовах господарювання, коли процес розрахунку цін на підприємстві, від чого залежать вказані недоліки повноцінного фінансового забезпечення аграрного ринку, має умовний характер або рівень цін визначається на основі вартісного підходу та не завжди приймається до уваги зв'язок ціни з іншими елементами господарської діяльності, вирішення питань з удосконалення ціноутворення є необхідною умовою становлення системи цін ринкового типу [1]. Перш за все необхідно відмовитися від адміністративного втручання на всіх рівнях державної влади у формування об'єктивних, економічно обґрунтованих цін на сільськогосподарську сировину та значною мірою - на продукти її переробки, оскільки інфляція виникає не в аграрному секторі: витрати середньостатистичної сім'ї на хліб незрівнянно нижчі, ніж на сплату газу, електроенергії, зв'язку, комунальних послуг, ліків і т. д. Необхідно боротися не з інфляцією (у вигляді цін на сільськогосподарську сировину), а з необґрунтованим зростанням цін саме в несільськогосподарському секторі споживчого кошика шляхом демонополізації, запровадження енерго- та ресурсозберігаючих

технологій, здорової конкуренції тощо, всі важелі державної політики - законодавчої, виконавчої, структурної, інституціональної, експортно-імпоротної і т.д. в принципово нових умовах різкого зростання вартості енергоносіїв мають бути спрямовані виключно на підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів та поліпшення якості товарів і послуг, оскільки боротьба зі зростанням цін лише монетарними засобами без підвищення ефективності економіки (і насамперед в аграрному секторі, як найбільш відсталому) безперспективна, призупинити прогнозовані високі темпи зростання споживчих цін у нинішніх умовах можна тільки за рахунок інноваційного шляху розвитку з обов'язковим переходом до стійкого економічного зростання на "несировинній основі", коли за основу треба визначити торгівлю не металом. А машинами, не насінням соняшнику, а олією, не насінням ріпаку, а біодизелем і т.д. і коли неминуче збільшення пропозиції грошей в результаті зростання соціальних виплат має адекватно покриватися збільшенням пропозиції вітчизняних товарів і послуг.

Перехід агросектора до ринкового ціноутворення об'єктивно пов'язаний з переглядом оптових, закупівельних, роздрібних цін на окремі види продукції. Його необхідність обумовлена в сучасній економічній ситуації сильним відривом від об'єктивних витрат виробництва з ряду видів продукції, що склалися, економічними перекосами в співвідношеннях цін на промислову і сільськогосподарську продукцію, катастрофічним розривом між попитом та пропозицією на засоби виробництва і споживчі товари і т.д. Необхідно також виходити ще і з того, що в собівартості продукції є орендна плата за землю. Тому дії держави мають бути адекватними: різниця в цінах в ринковій економіці має компенсуватися за рахунок бюджетних асигнувань держави або місцевих органів влади.

Орієнтуючись на мінімальні гарантовані ціни, держава вибирає ті види продукції, які вона вважає за необхідне підтримувати за рахунок бюджетних коштів, а виробник, орієнтуючись на мінімальні гарантовані ціни, виробляє ті види продукції, від реалізації яких він отримує прибуток. Якщо така схема не передбачена, хоча в усіх країнах вона діє саме так, тоді у виробника продукції виникає проблема нестачі обігових коштів, низького рівня заробітної плати. Наука пропонує алгоритми розрахунків мінімальної гарантованої ціни, розроблення на основі цього схем фінансових і товарних інтервенцій, встановлення митних тарифів, визначення цінових коридорів, розбудови системи експортно-імпорتنих відносин.

Науково-методичне забезпечення розробки концепції ціноутворення передбачає створення такого цінового механізму, що, з одного боку, відбивав би суспільно необхідні витрати, а з іншого - максимально враховував потреби (платоспроможний попит) ринку. Це дозволить вирішити головне питання в економічних відносинах – забезпечення еквівалентності обміну в процесі купівлі-продажу продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, що вплине на розподіл і перерозподіл доходів і відповідно на ефективність господарської діяльності. Для створення такого механізму ціноутворення необхідна розробка прогресивних вартісних нормативів – собівартості, рентабельності й ін., з метою побудови противитратних цін на базі стимулювання технічного прогресу, зростання продуктивності праці, збільшення обсягів і поліпшення якості продукції при максимальному ресурсозбереженні і зниженні витрат.

Виходячи з того, що ціни повинні створювати однакові умови відтворення капіталу для всіх галузей, необхідно при розрахунках враховувати термін обороту основних і оборотних засобів, з тим, щоб забезпечувати відшкодування нормативних витрат, а також однакові прибутки на одиницю ресурсів. У зв'язку з цим формула визначення ціни, за рекомендацією Інституту аграрної економіки УААН [4,8], матиме такий вигляд:

$$Ц = C_{II} + (B_{ОВФ} \times K_{НИ}) + (C_{ПА} \times K_{НИ}) / 12 \times T_0, \quad (1)$$

де Ц - ціна продукції;

C_{II} - собівартість продукції;

$B_{ОВФ}$ - вартість основних виробничих фондів;

$K_{НИ}$ - коефіцієнт норми прибутку;

$C_{ПА}$ - собівартість продукції без суми амортизаційних відрахувань;

12 - кількість місяців у році;

T_0 - термін виробничого циклу - обороту витрат (крім амортизації) у процесі виробництва і реалізації продукції.

Пропонований методологічний підхід сприятиме оптимальнішому розподілу прибутку між галузями і протидіятиме невиправданому зростанню роздрібних цін на продукти переробки сільськогосподарської сировини.

Для підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки необхідно забезпечити об'єктивні розподільчі відносини між галузями народного господарства шляхом порівняння одержаного прибутку з авансованим капіталом. Визначена таким чином норма

прибутку знижується до середньої по всіх галузях народногосподарського комплексу, а ціна формується за формулою:

$$Ц = C + \Phi x H_{\Pi}, \quad (2)$$

де Ц - ціна;

С - собівартість;

Φ - авансований капітал;

H_Π - середня норма прибутку.

Віднесений до всього авансованого капіталу прибуток виступає регулятором суспільного виробництва.

В аграрній сфері економіки ціноутворення повинно будуватися з іншою методичною основою. [5] Державна політика цін у продовольчому комплексі має спиратися на такі принципи:

- ціни, за якими сільськогосподарські товаровиробники продають свою продукцію фізичним особам, юридичним особам з недержавною формою власності, формуються за вільною згодою сторін. Такі ціни держава не регулює;

- коли сільськогосподарські виробники продають свою продукцію підприємствам, системам з державною або переважно державною формою власності, держава виступає як монополіст і в цьому випадку регулювання цін не порушує, а захищає принципи їх свободи;

- при наявності інфляційних тенденцій держава проводить антиінфляційний захист закупівельних цін з метою збереження цінового паритету, застосовуючи для цього індексацію цін, встановлення цін з упередженням інфляційних очікувань, авансування тощо;

- якщо держава вважає доцільним здійснювати підтримку сільського господарства цінними важелями, ціна включає бюджетні доплати.

Для реального вирішення проблеми паритетності цін і об'єктивних розподільних відносин в АПК науковцями Інституту аграрної економіки УААН висловлюються справедливі пропозиції включати до складу капіталу сільського господарства вартість земельних угідь. Земля, як головний чинник виробництва, взагалі не має ціни, але на підтримання природної і посилення економічної її родючості господарства постійно здійснюють матеріально-фінансові витрати, а ці витрати ціноутворенням майже не враховуються. Норма прибутку (10-13%), що існує на протязі довгого часу, є заниженою і не дозволяє за рахунок власних фінансів вести розширене відтворення у галузі. Таким чином, в умовах введення вартості землі в структуру

аграрного капіталу та орендної плати у витрати виробництва вартість валової продукції (Ц) визначатиметься за розгорнутою формулою:

$$Ц = C + П_о + (\Phi_{сг} + B_з) \times \frac{П}{\Phi_{нг}}, \quad (3)$$

де $П_о$ - орендна плата за землю (світова практика свідчить, що вона становить близько 15% її вартості);

$\Phi_{сг}$ - основні виробничі фонди у сільському господарстві;

$B_з$ - грошова оцінка сільськогосподарських угідь;

$П$ - обсяг прибутку, отриманий усіма сферами матеріального виробництва без сільського господарства;

$\Phi_{нг}$ - основні виробничі фонди усіх сфер матеріального виробництва без сільського господарства.

У виробничій практиці широко вживається показник рентабельності, що характеризує відношення прибутку до повної собівартості реалізованої продукції. Нормативні показники рівня рентабельності до витрат ставлять у сприятливіші умови галузі з високою обіговістю коштів та у гірші - галузі, в яких з технологічних причин обіговість низька. До останніх належить сільське господарство. Тому в нормативних документах необхідно користуватися насамперед показником норми прибутку, тобто відношенням прибутку до середньорічної вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів. На основі цього показника можна розрахувати оптимальну для галузі масу прибутку.

Ціна, за цією концепцією, виходячи з можливостей визначення розміру авансованого капіталу в сільському господарстві, матиме такий вигляд:

$$Ц = C_п + (H_с \times \frac{O_{вф} + O_{зас} \times K}{100}), \quad (4)$$

де $Ц$ - ціна 1 т продукції;

$C_п$ - повна собівартість 1т продукції;

$H_с$ - середня норма прибутку, %;

$O_{вф}$ - середньорічна вартість авансованого капіталу в основних виробничих фондах сільськогосподарського призначення, на 1 т продукції;

$O_{зас}$ - оборотні засоби (собівартість 1 т продукції за мінусом амортизації);

K - період авансованих у поточні витрати оборотних коштів, років.

Висновки. В результаті проведених нами досліджень щодо впливу механізму ціноутворення в аграрному секторі економіки на підвищення рівня забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств можна зробити наступні висновки. В сучасних умовах у вітчизняній економіці намітилися позитивні тенденції. Так, у методах ціноутворення виникають принципово нові підходи. Вирішальна роль у формуванні цін на агропродукцію належить попиту і пропозиції, корисності та якості продукції. Вибір загального напрямку в ціноутворенні поставлений в залежність від того, що всі важелі державної політики – законодавчої, виконавчої, структурної, інституціональної, експортно-імпоротної – в умовах зростання вартості енергоносіїв мають бути спрямовані на підвищення ефективності виробництва, збільшення обсягів та поліпшення якості товарів і послуг, оскільки зниження цін в аграрному секторі лише монетарними засобами неможливо. Автори приходять до висновку, що для створення ефективно діючого механізму ціноутворення в агросекторі необхідна розробка прогресивних вартісних нормативів – собівартості, рентабельності і т.д. з метою побудови противитратних цін на базі максимального ресурсозбереження і зниження витрат, що дають можливість забезпечити підвищення рівня економічної безпеки підприємств аграрного сектора економіки України.

Література.

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук та ін.; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, Т.П. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К.: ННЦ ІАЄ, 2011. – 1008 с.
2. Безкоровайна С.В. Методологія формування цінової політики підприємств / С.В. Безкоровайна // Актуальні проблеми економіки. – 2002. – №6. – С. 31-34.
3. Вороніна А.В. Сучасні проблеми формування цін / А.В. Вороніна // Маркетинг : теорія і практика. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету. – Луганськ. Вид-во СУНУ. 2001. С. 24-28.
4. Концепція ціноутворення на сільськогосподарську продукцію / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.Я. Дем'яненко та ін. // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 3-20.
5. Онегіна В.М. Державне регулювання цін і доходів сільськогосподарських товаровиробників : монографія / В.М. Онегіна. – К.: ННЦ ІАЄ, 2007. – 590 с.
6. Пасхавер Б.Й. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2007. – №1. – С.78-87.

7. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України [Електронний ресурс] . – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=1877>.

8. Саблук П.Т. Ціноутворення в період ринкового реформування АПК / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ ІФЄ, 2006. – 440 с.

Шабінський О.В., Євдокімова М.О. Механізм подолання загроз економічній безпеці підприємств агросектора України у сфері ціноутворення

Розглядається проблема формування процесу ціноутворення з метою забезпечення рівня економічної безпеки підприємств аграрного сектора економіки. Проблеми ціноутворення автори відносять до організаційного принципу підсистеми економічної безпеки, тобто тієї підсистеми, яка забезпечує реалізацію основної (генеральної) цілі системи – забезпечення економічної безпеки аграрного сектора. Організаційний принцип підсистеми економічної безпеки вимагає в процесі ціноутворення базуватися на сучасних нових підходах у методах ціноутворення: попит і пропозиція, корисність та якість продукції.

Ключеві слова: *ціна, ціноутворення, політика цін, регулювання цін, ціновий паритет.*

Шабінский А.В., Евдокимова М.А. Механизм преодоления угроз экономической безопасности предприятий агросектора Украины в сфере ценообразования

Рассматривается проблема формирования процесса ценообразования с целью обеспечения уровня экономической безопасности предприятий аграрного сектора экономики. Проблемы ценообразования авторы относят к организационному принципу подсистемы экономической безопасности, то есть той подсистемы, которая обеспечивает реализацию основной (генеральной) цели системы – обеспечение экономической безопасности аграрного сектора. Организационный принцип подсистемы экономической безопасности требует в процессе ценообразования базироваться на современных новых подходах в методах ценообразования: спрос и предложение, полезность и качество продукции.

Ключевые слова: *цена, ценообразование, ценовая политика, регулирование цен, ценовой паритет.*

Shabinsky O.V., Evdokimova M.A. Mechanism addressing the threats to economic security agrobusiness Ukraine in pricing

The problem of the formation of the pricing process to ensure the economic security of enterprises in the agricultural sector. Problems pricing authors refer to the organizational principle of economic security subsystems, ie the subsystem that provides a basic implementation (general) target system - ensuring economic security of the agricultural sector. The organizing principle of economic security subsystem requires a process of pricing based on new modes of modern methods of pricing, supply and demand, usefulness and quality.

Key words: *price, pricing, pricing policy, price control, price parity.*

Рецензент – *Олійник О.В., д.е.н., професор*